

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov
Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqib boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uygʻotuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod sheʼrlarga bogʻlangan taxmislari 20

Furqat Toʻxtamuratov

Muhsiniy sheʼriyatida qoʻllangan maʼnaviy sanʼatlarning ijodkor gʻoyaviy niyatini ochishdagi oʻrni38

Hulkar Sulaymonova

“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qoʻlyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona gʻazallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy sheʼriyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

Sheʼriyatda davr muammolari va maʼrifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Saʼdulla Siyoyevning “Shaybonixon” obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi Oʻzbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulugʻov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining oʻrni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasini208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuygʻuni yagona rakursda uygʻunlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatagʻon qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

Oʻzbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyeva

Balladada tuygʻu tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalarida ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Maʼrifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning sheʼriy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni oʻrganishdagi imkoniyati ...330

Faxriyorning she'riy tarjimalari

Habiba Ergasheva¹

Abstrakt

Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatida o'ziga xos uslubga ega bo'lgan ijodkor Faxriyorning she'riy tarjimalari tadqiq etilgan. Ijodkor Edgar Allan Po (AQSh), Pablo Neruda (Chili), Maris Chaklays (Latviya), Kristofer Merrill (AQSh), Atanas Ganchev de Treysi (Fransiya) kabi shoirlar ijodidan tarjimalar qilgan. Ushbu tarjimalar janr va mavzu ko'lamiga ko'ra rang-barangdir. Tarjimalar, asosan, erkin vaznda, ba'zan esa barmoq vaznida ekanligi kuzatiladi. Ularning mavzusi goh ishq-muhabbat, insoniy tuyg'ular haqida bo'lsa, gohida esa ijtimoiy-falsafiy xarakter kasb etadi. Maqolada tarjima she'rlarning poetik xususiyatlari, jumladan, badiiy tasvir vositalari, mavzu ko'lami, janr xususiyatlari, qofiyalanish tizimi tahlilga tortilgan. Tarjimalar orasida sonet va sarbast janridagi she'rlar alohida ahamiyat kasb etadi. Aynan shu janrlar Faxriyorning o'z ijodida ham boshqa janrlarga qaraganda ko'proq salmoqqa ega.

Kalit so'zlar: *barmoq vazn, erkin vazn, sonet, sarbast, dengiz, ritm, badiiy g'oya, ohang, poeziya.*

Kirish

Ijod – izlanish demakdir. Har bir ijodkor borki, yangilikka, tasavvurini boyitishga intilib yashaydi. Shu intilish ijodkorlarni jahon adabiyoti maydoniga yetakladi. Xorij adabiyotiga bo'lgan qiziqish XX asr boshlarida milliy adabiyotshunosligimiz va she'riyatimizda natija ko'rsata boshladi. Bu borada jadidlarimizning, ayniqsa, Hamza, Cho'lpon, Fitratning hissasi beqiyosdir. Bu davrda she'riy vaznlar o'zgarishi va buning natijasida yangi she'riy janrlarning adabiyotimizga kirib kelishi yaqqol namoyon bo'ldi. Jumladan, aruz vazni o'rniga barmoqning ommalashib borgani, erkin, sarbast, sonet, mansura, oq she'r kabi janrlar aynan shu davrda paydo bo'lgani fikrimizni dalillaydi. Fitrat, Cho'lpon, Oybek, Maqsud Shayxzoda, Usmon Nosir kabi ko'plab ijodkorlarning rus va u orqali yevropa adabiyotidan qilgan tarjimalari bizga jahon adabiyoti bilan

¹ Ergasheva Habiba O'ral qizi – tayanch doktorant, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: habibaergasheva23@gmail.com.

ORCID ID: 0009 0004 6996 2299

Iqtibos uchun: Ergasheva H. 2025. "Faxriyorning she'riy tarjimalari". *O'zbekiston: til va madaniyat*, 2(2): 320-329.

tanishish imkonini berdi. Asr davomida Ozod Sharafiddinov, Asqad Muxtor, Shuhrat, Said Ahmad, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Asil Rashidov, Ibrohim G'afurov kabi qator millat oydinlari tomonidan amalga oshirilgan badiiy tarjimalar adabiyotimiz xazinasini yana-da boyitishga xizmat qildi.

XX asrda o'zbek she'riyatidagi tarjima ham hajman, ham mazmunan boyigani adabiyotshunoslar va o'quvchilar tomonidan e'tirof etilgan. She'riy tarjimada Asqad Muxtor, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Rauf Parfi mehnatini alohida ta'kidlab o'tish joiz. Hozirgi avlod vakillaridan tarjima masalasi bilan shoir Faxriyor jiddiy shug'ullanib kelmoqda. Shoir nafaqat badiiy tarjima, balki ilmiy, falsafiy va publitsistik maqolalar, yetmishdan ziyod teleserial, hujjatli va badiiy filmlar, kinosenariylarni ham mahorat bilan tarjima qilgan. Biz ushbu maqolada shoirning faqat she'riy tarjimalari haqida to'xtalishni maqsad qildik.

Asosiy qism

Faxriyorning she'riy tarjimalari "Dardning shakli", "Ayolg'u" va "Izlam" (2017) to'plamlaridan o'rin olgan. Shoirning eng katta she'riy tarjimasi Edgar Allan Poning (AQSh) "Temurbek" dostonidir. Shuningdek, Pablo Neruda (Chili), Maris Chaklays (Latviya), Kristofer Merrill (AQSh), Atanas Ganchev de Treysi (Fransiya) kabi ijodkorlar she'rlaridan tarjimalari mavjud. Tarjimalar goh an'anaviy barmoq vazni, goh sonet, gohida esa erkin vazn – sarbast ko'rinishida namoyon bo'ladi. Ma'lumki, she'riy tarjima nasriy tarjimaga nisbatan biroz ko'proq iste'dod talab qiladi. Chunki tarjimon vazn va janr talablaridan chetga chiqmagan holda she'rdagi lirik tuyg'u, poetik mazmunni aks ettirib berishi muhim ahamiyat kasb etadi. "Tarjimon asar ruhiga kirib, asar mag'zini "o'ziniki"ga aylantira olsagina uning o'girmalari muvaffaqiyatga erishadi." [Hamdamov U., 2020, 86-b.]

Faxriyor Pablo Neruda ijodidan 14ta sonet va bitta "Mushukka qasida"ni tarjima qilgan. Sonetlar orasida 11 va 14 bo'g'inli misradan tashkil topgan sonetlar ko'proq, ba'zan bir misrasi 13 va 15 bo'g'indan iborat bo'lgan sonetlar ham ko'zga tashlanadi. Ularda, asosan, ishq-muhabbat mavzusi kuylanadi. Ba'zan erishilmagan muhabbat, ba'zida armonga aylangan sevgi, ba'zida esa muhabbat haqidagi falsafiy qarashlar taqdim etiladi. E'tiborlisi, bir o'rinda lirik qahramon butun insoniyat ulug'lagan sevgiga qarshi isyon qilib, sevgini zolim deya ataydi:

Binafshaday tikandan toj kiygan zolim sevgi,
ehtiroslar zo'ridan hurpayib olgan buta,
g'azab oti yag'rinin yara qilgan g'am tig'i,
nechun qay yo'llar bilan yuraginga yo'l solding? [Faxriyor,
1997, 56-b.]

Sonetning keyingi katrenidan ham sevgiga qay yo'llar bilan ko'ngliga kirgani haqidagi so'roqlar bilan murojaat qilinadi. Ayon bo'ladiki, isyondan foyda yo'q. sevgi hech bir ko'ngilga ruxsat so'rab kirmaydi. Sevgan qalbga g'azab begona, zolim deya nisbatlangan sevgiga she'r oxirida *sevgijon, kuydirgijon* deya izoh berish muhabbat oldida taslim bo'lishdan dalolat beradi.

Nur, shu'la, soya, zulmat kabi tasvirlar Faxriyor she'rlarining poetik mazmunini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi, bu tasvirni tarjimalarda ham uchratamiz. Nuroshiq-mashuqni bir-biriga bog'lab turadigan ko'zga ko'rinmas ilohiy zanjir vazifasini bajaradi. Insonni Yaratganga bog'lab turguvchi vosita ham aynan shu nurdur. Tarjima sonetlarda uchraydigan nur timsoli ana shunday mazmunni ifodalaydi. *"Nur haqda so'zlarsan sen menga unda"* misrasi yoki bir sonetning quyidagi so'nggi tertseti fikrimizni dalillaydi:

Men, sen va nur – bularsiz "biz" qaror topmagaydir.

Zamin va zulumatning hududidan narida omon qolgaydir
faqat ishqning so'nggi shu'lasini [Faxriyor, 2000, 241-b.].

Men va senni "Biz"ga aylantiruvchi, ya'ni qalblarning ruhiy birlashuviga sabab bo'luvchi kuch nurdur. Butun zaminni zulmat qoplaganda birgina shu'la qolsa ham, bu ishqning shu'lasini bo'lishi begumon. Chunki, ishq nafaqat inson qalbini yuksaltiradi, balki butun zamin, koinotni muvozanatda tutib turguvchi ilohiy qudratga ega tuyg'udir.

Tarjima asarlarda o'quvchi diqqatini tortadigan unsurlardan biri bu – shoir yashagan makon va zamon haqidagi tasavvurlarni beruvchi atamalarining (toponim, gidronim, oronim kabi) tarjimada qanchalik aks etishidir. Chunki bu holat she'rning umumiy kayfiyatiga ta'sir qiladi. Pablo Neruda sonetlarining tarjimasida daryo, dengiz, ba'zi o'simlik va ayrim gul nomlari borki, bizga shoir yashagan makon haqida tasavvur hosil qilishga yordam beradi:

Yo'l ko'rsatar dengizning lojuvard chiroqlari.

Bu ismning harflari – suvning nuqra oqimi, [Faxriyor, 1997, 54-b.].

Do'nadi dengizning dunyoqarashi [Faxriyor, 1997, 58-b.].

Dengiz shovqinini yengamiz endi. [Faxriyor, 2000, 236-b.].

Kema, dengiz va kun – bari bir-bir yitadi. [Faxriyor, 2000, 242-b.].

Shu kabi jumalalarda shoirning ijodiga, ilhomiga dengizning ta'siri sezilganligi ko'rinadi.

Faxriyor jahon poeziyasining qator janrlari poetikasini yaxshi o'rganishi bilan bir qatorda, sonet, rondel, raspodiya, elegiya kabi G'arb she'riy janrlarida she'rlar ham mashq qildi. Ayniqsa, sonet shoir ijodidagi eng salmoqli janrlardan biri hisoblanadi. Ijodkorning deyarli har bir to'plamida sonetlar uchun alohida bir bo'lim ajratilgan. Shoir sonetlari mavzu ko'lami jihatidan ham, poetik strukturasi jihatidan ham mukammal holatda deyish mumkin. Biroq tarjimada asosiy o'rinni sarbast egallagani kuzatildi. Sarbast tarjimasi ijodkor uchun sonet tarjimasiga nisbatan she'rning badiiy g'oyasini to'liqroq yetkazish imkonini beradi. Sonetlarda tarjimon amal qilishi kerak bo'lgan qolip – poetik struktura, vazn va qofiyadan chiqib ketmaslik talabi asar g'oyasini batafsil ochib berishga to'sqinlik qiladi. Natijada sonetlarda ba'zan qofiyaga umuman amal qilmaslik, ba'zan och qofiyadan foydalanish, ba'zan esa bo'g'inlar sonining mos kelmasligi kabi holatlarga duch kelamiz. Bu Pablo Neruda sonetlari tarjimasida ham aks etadi.

She'rning ta'sirchanligini oshiradigan badiiy tasvir vositalari talaygina. Ijodkor xayolida kechgan tuyg'uning aynan o'zini bergandan ko'ra uni turli tasviriy vositalar yordamida ifodalaganda she'rning badiiy qiymati yana-da oshadi. "She'r leytmotivini, mohiyatini, teran mazmunni to'g'ri anglashda jonlantirish orqali faol obrazlar darajasiga ko'tarilgan jonsiz narsalar va mavhum tushunchalar tahlili katta ahamiyatga ega" [B.Sarimsoqov, 2022, 73-b.].

Faxriyor she'rlari mohiyatini anglashda tashbeh va ko'chimlarning o'rni beqiyos. Ijodkorga modernist shoir sifatida qaralsa, o'zigacha bo'lgan davr she'riyatida uchramaydigan shakl va vositalardan foydalanishi tabiiy hol. Chunki modernizmning xususiyatlaridan biri ham ijodkor tasavvuridagi tuyg'uni o'zgacha ramz va metafora bilan ifoda etishidir. Faxriyorning tarjimalarida ham bu holatga duch kelamiz. "*Shoxdagi yaproqday titraydi yurak*", "*shirang chak-chak tomar yarangdan*", "*qochayotib, yugurar quyosh, ketayotib, suzib boradi*", "*Mo'yqalamni jonga botirib*" (Maris Chaklaysdan), "*o'tga qo'l sol, tutgin uning zangor hovurin*", "*sen yurakning azob, qiynoqlaridan yasab olding o'zingga ajoyib bir shohsupa*", "*boshhoqlar mavjidan yasarsan meni*", "*to'sgin oy nurini nafasingbilan*", "*mushk-anbarlar oshyon quriboyilgan*", "*lahza, qum,*

yomg'irning xushbo'y daraxti", "ko'zlaring sanchmadi bu xanjarni" (Pablo Nerudadan) kabi betakror qiyoslash va jonlantirishlar ko'zga tashlandi.

Faxriyor latviyalik shoir Maris Chaklays ijodidan jami 7ta she'r tarjima qilgan. Ularning ayrimlari barmoq, ba'zilar esa erkin vaznda. Mavzusiga ko'ra aksariyat she'rlar o'quvchini mushohadaga chorlovchi falsafiy mazmunga ega she'r hisoblanadi. Shulardan biri "Bo'ron ko'tarilgan shaharda" misrasi bilan boshlanuvchi she'r. She'rda bo'ron ko'tarilgan shahar holati va undagi ijtimoiy hayot tasvirlanadi. Bu talotum dunyoda insonlar umrlari davomida ba'zan yaxshi, ba'zan yomon ishlar qilib hayot kechiradilar. Inson hayoti davomida ilm olishga intilgani sari, shu ilm vositasida o'z dunyoqarashini boyitib, fikrlarini mustahkamlab boraveradi. She'rdagi bo'ronni turli ijtimoiy-siyosiy jarayonlar deb hisoblasak, yetuk ilmi insonlar – ildizlari baquvvat daraxtlardir, turli ijtimoiy muammolar – quturgan shamol qo'porolmasligi mazmuni anglashiladi. Xulosa o'laroq berilgan so'nggi bandda shu holatga ishora qilingan:

Bo'ron ko'tarilgan shaharda
odamlar o'rmoni. Quturar shamol,
ildizlarni qo'porolmas u qattol,
bo'ron ko'tarilgan shaharda [Faxriyor, 2000, 247-b.].

She'rning ritmi ham o'ziga xos tuzilishga ega, yengil o'qiladigan, qo'shma vaznda bo'lib, 6+3, 6+5, 6+5, 6+3 shaklida turoqlangan. Qofiyalanishi nisbatan kam uchraydigan a-b-b-a tizimida.

Faxriyorning hajman yirik tarjimalaridan biri bu amerikalik ijodkor Edgar Allan Poning "Temurbek" dostonidir. Poema shoirning 1927-yilda nashr etilgan "Temerlane and Other poems" ("Temur va boshqa poemalar") to'plamidan o'rin olgan. Ushbu poema o'zbek tiliga Miraziz A'zam va Faxriyor tomonidan tarjima qilinib, "Jahon adabiyoti" va "Jannatmakon" jurnallarida bosib chiqilgan. Poemada buyuk sarkarda Amir Temurning umri so'ngida olis o'tmish xotiralariga qaytib, ko'nglidan kechgan kechinmalari tasvirlangan. Bu hislar shunchalik samimiyki, unda goh iqrorlik, gohi hislarga taslimlik, gohida esa mamnunlik tuyg'ulari aks etgan. Garchi bunda badiiy to'qima hayotiy reallik bilan qorishiq bo'lsa-da, tuyg'ularni tasvirlashda, avvalo, muallif, undan so'ng tarjimon mahorati namoyon bo'ladi. "Lirik turdagi asarlarning asosiy belgisi ochiq ko'rinib turgan yoki poetik tasvir zahiriga yashiringan subyektning ruhiy holati, sezimlari, hissiy olami, tuyg'ular tizimi ekan, bu

turdagi matnni tekshirishda ayni o'sha jihatlarga e'tibor qaratilishi, tuyg'ularning samimiyligi, ifodaning hissiyligi va she'rxonda emotsional intellektni qo'zg'aydigan darajada bo'lishi singari lirik asarning saviyasini yuksaltiradigan omillarni topishga, ularning qanchalik o'rnida qo'llanilganini tekshirishga diqqat qaratish joiz." [Qozoqboy Y., Muhayyo Y. 2016, 241-b.]

"Temurbek" poemasining yozilishida Bayronning ijodiy ta'siri borligi ta'kidlagan adabiyotshunos M.Xolbekov quyidagi fikrlarni bildirgan: "Edgar Poning "Temurbek" poemasi mazmunan Bayronning "Sharq poemalari"ga kiruvchi dostonlari va "Napoleonga bag'ishlangan oda"siga o'xshab ketadi. Bu asarlardagi romantik tuyg'ular, jo'shqinlik hamda ruhiy iztiroblar tasviri bir-biriga juda yaqin. Shuningdek, shoir poemasida Bayron qo'llagan to'rt stopali yamb uslubidan ham foydalanilgan" [Xolbekov M. 2009, 6-b.].

Poemada poetik strukturani mukammal deb bo'lmaydi, ya'ni strofalar son jihatidan bir xil hajmga ega emas. Bu holat tarjimaga bog'liqmas, poemaning asl variantida ham bandlardagi misralar sonining xilma-xilligini ko'rishimiz mumkin. Lekin bu farqlanish she'rning qofiya tizimiga ta'sir qilmagan. Har band o'z ichida qofiyalangan.

Yana bir amerikalik ijodkor Kristofer Merrill ijodidan 12ta she'r Faxriyor tomonidan tarjima qilingan. Bu tarjimalar shoirning "Izlam" (2017) to'plamiga kiritilgan. Ular orasida uchta nasriy she'r – mansura, bitta syuita, oq she'r va verlibr – erkin she'rlar mavjud. She'rlarda vazn talablari, janr xususiyatlariga deyarli amal qilingan. Ya'ni "Futbol koptogini o'ynar bolakay" misrasi bilan boshlanuvchi oq she'rning boshidan oxirigacha 11 bo'g'inli vazn saqlanib qolgan bo'lsa, "To'fon", "Chunki" va "To'siq" nomli mansuralar ham nasriy she'r talabi bo'yicha o'ziga xos ritm, ichki qofiya va poetik ohang asosida qurilgan. Sarbast she'rlar ham ma'lum ohangdoshlik, ba'zi o'rinlarda ichki qofiyaga ega bo'lishi kabi xususiyatlari bilan xarakterlanadi.

Faxriyor tarjimada faqat Amerika she'riyati bilan cheklanib qolmadi, Yevropa she'riyatiga ham murojaat qilib ko'rdi. Xususan, fransuz she'riyati vakilidan qilingan tarjimalar shoir to'plamlariga kiritilgan. Fransiyalik ijodkor Atanas Ganchev de Treysining "So'ngsiz yolg'izlik" turkumidan 27ta she'rini tarjima qilgan, she'rlarning barchasi "Izlam" (2017) to'plamidan o'rin olgan. She'rlar erkin vaznda yozilgan sarbast she'rlardir. Ushbu turkumda shoir umrining so'nggi yillaridagi fikrlari, jumlada, vatanga muhabbat, hayot, abadiyat, jon va ruh mavzularidagi falsafiy qarashlari tasvirlanadi,

bunday she'rlar avtopsixologik lirikani hosil qiladi. Bu o'tkinchi dunyoda jismda ruh omonat ekan, inson umrning ma'nosini anglashi, faqat go'zal yashashga intilishi, hamisha haqiqat tomonida bo'lishi kabi fikrlar shoir she'rlarining asosiy mazmunini tashkil etadi. So'z qadri ijodkor uchun benazir tuyg'u, ijodkor so'z bilan tirik. Shoir zoti umrining so'nggida – o'limidan oldin ham o'zidan go'zal she'r qolishi istaydi. Shoir she'rlari orasida bu istak ham aks etadi. Shuningdek, she'rlarda bu hayot va jism abadiy emasligi, faqatgina ruh abadiy qolishi, shuning uchun inson ruhini yuksaltirishi zarur degan mushohadalar ko'zga tashlanadi.

Italiya germetizmining yirik vakili Eujinio Montale ijodiga qiziqqan Faxriyor, shoirning she'rlariga munosabat bildirib, she'rlari tahliliga bag'ishlangan ilmiy maqola yozgan. Garchi Montale she'riyatidan qilingan tarjimalar Faxriyor to'plamlariga kiritilmagan bo'lsa-da, ayrimlari ilmiy maqolada berib ketilgan. Montale she'riyati haqida Faxriyor quyidagicha fikr bildirgan: "Shoirning sinchkov nigohidan, nozik tasavvuridan hech narsa chetda qolmaydi, inja bir munosabat o'laroq asta-sekin qog'ozga ko'chadi. Faqat rakurs o'zgaradi. Ayni hol yangicha fikrlash tarzi, yangicha tashbehnlarni yetaklab keladi. She'rning oddiy o'quvchi ko'nikib qolgan shaklidan tashqari "bir she'r – bir shohbayt", "bir she'r – bir tashbeh", "bir she'r – bir xulosa" singari formati deymizmi, o'zgarib mutlaq yangicha bir struktura vujudga keladi. Natijada uning qanaqa qolipga solingani ham sezilmay qoladi:

Shafaq zarlantirgan devorga
tushgan sertish palma soyasi
yangi kunning darakchisiday
yoki xush bir xabar voyasi

Issiqxona tashida g'ofil –
sukunatni uyg'otib tunda
yengil qadam g'ichirlar... Bu – sen,
takrorlana boshlaysan menda" [Faxriyor, 2020, 27-b.].

Xulosa

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Faxriyor shoir sifatida milliy she'riyatimizda ko'plab eksperimentlar qilib kelmoqda, janriy va shakliy yangiliklar olib kirishga hissa qo'shmoqda. Bunda, albatta, jahon poeziyasidan tarjimalarning o'rni muhim. Chunki bir xalqning she'rlarini tarjima qilish asnosida o'sha xalqning she'r poetikasi ilmidan ham xabardor bo'lib boraveradi. Shoirning Amerika va Yevropa she'riyati poetikasi haqida chuqur bilimga egaligi fikrimizni

dalillaydi.

Shoirning tarjimalaridagi janrlar o'zining ijodida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, sonet, verlibr, mansura, oq she'r kabi she'r shakllari o'z ijodida ham, tarjimalarida ham eng faol shakllar hisoblanishini guvohi bo'ldik. Shu bilan bir qatorda she'r anglatgan poetik mazmun ham shoir kayfiyatiga ta'sir ko'rsatadi. Ayrim tarjima she'rlarda hayotning abadiy emasligi, umrning o'tkinchiligiga ishora qiluvchi kayfiyat mavjud va bu Faxriyorning ijodiga ijodida ham aks etadi. Xususan, Faxriyor sonetlarida ekzistensializm mavjudligini shoir sonetlari haqida maxsus tadqiqot olib brogan olim B.S.Mixaylichenko tahlillar misolida tasdiqlagan.

Adabiyotlar

- Фахриёр. (1997). Дарднинг шакли. – Тошкент: Ёзувчи. – Б. 63.
- Фахриёр. (2000). Аёлғу. – Тошкент: Шарқ. – Б. 255.
- Фахриёр. (2017). Излам. – Тошкент: Akademnashr. – Б. 366.
- Фахриёр. (2020). Метаҳикоялар оралаб. – Тошкент: Akademnashr. – Б. 285.
- Hamdamov, Ulug'bek. (2020). Jahon adabiyoti: modernizm va postmodernizm. – Toshkent: Akademnashr. – B.285.
- Саримсоқов, Баҳодир. (2022). Бадийлик асослари ва мезонлари. – Тошкент: BOOKMANY PRINT. – Б. 251.
- Йўлдош, Қозоқбой., Йўлдош Муҳайё. (2016). Бадий таҳлил асослари. – Тошкент: KAMALAK. – Б. 462.
- Холбеков, Муҳаммаджон. (2009). “Эдгар По ва юлдуз қисмати.” O'zbekiston adabiyoti va san'ati, 12-iyun.
- Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
- MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).
- Расулова, У. (2014). ИЗОБРАЖЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА И ПРИРОДЫ В ЖАНРЕ ПОВЕСТИ. *Paradigmata poznání*, (2), 75-79.
- Sharipova, M. M., & Rasulova, U. (2023). “OYDINDA YURGAN ODAMLAR” ASARIDA MILLIY URF-UDUMLAR TALQINI. *Philological issues are in the eyes of young researchers*, 1(1).

Poetic translations of the Fakhriyor

Habiba Ergasheva¹

Abstract

This article analyzes the poetic translations of Fakhriyor, a contemporary Uzbek poet known for his unique style. The author has translated works by poets such as Edgar Allan Poe (USA), Pablo Neruda (Chile), Māris Čaklais (Latvia), Christopher Merrill (USA), and Atanas Ganchev de Treysi (France). These translations are diverse in terms of genre and theme, predominantly written in free verse, with some in syllabic meter. The themes range from love and human emotions to social and philosophical issues. The article examines the poetic features of the translated poems, including artistic imagery, thematic scope, genre characteristics, and rhyme systems. Among the translations, sonnets and free verse (verlibr) poems hold particular significance. These genres also carry more weight in Fakhriyor's own creative work compared to others.

Keywords: *syllabic meter, free verse, sonnet, sarbast, rhythm, artistic idea, tone, poetry.*

References

- Faxriyor. (1997). Dardning shakli. – Toshkent: Yozuvchi. – B. 63.
Faxriyor. (2000). Ayolg'u. – Toshkent: Sharq. – B. 255.
Faxriyor. (2017). Izlam. – Toshkent: Akademnashr. – B. 366.
Faxriyor. (2020). Metahikoyalar oralab. – Toshkent: Akademnashr. – B. 285.
Hamdamov, Ulug'bek. (2020). Jahon adabiyoti: modernizm va postmodernizm. – Toshkent: Akademnashr. – B.285.
Sarimsoqov, Bahodir. (2022). Badiiylik asoslari va mezonlari. – Toshkent: BOOKMANY PRINT. – B. 251.
Yo'ldosh, Qozoqboy., Yo'ldosh Muhayyo. (2016). Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: KAMALAK. – B. 462.
Xolbekov, Muhammadjon. (2009). "Edgar Po va yulduz qismati." O'zbekiston adabiyoti va san'ati, 12-iyun.
Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti

¹ *Ergasheva Khabiba* – PhD student, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: habibaergasheva23@gmail.com.

ORCID ID: 0009 0004 6996 2299

For citation: Ergasheva H. 2025. "Poetic translations of the Fakhriyor". *Uzbekistan: Language and Culture*. 2(2): 320-329.

- katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).
- Расулова, У. (2014). ИЗОБРАЖЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА И ПРИРОДЫ В ЖАНРЕ ПОВЕСТИ. *Paradigmata poznání*, (2), 75-79.
- Sharipova, M. M., & Rasulova, U. (2023). "OYDINDA YURGAN ODAMLAR" ASARIDA MILLIY URF-UDUMLAR TALQINI. *Philological issues are in the eyes of young researchers*, 1(1).